Poštnina plačana v gotovini. Cena 25.— lir Spediz. in abb. post. I. gr.

DEMOKRACIJA

Uredništvo: Trst, ul. Machiavelli 22-II. - tel. 62-75
Uprava: Trst, ulica S. Anastasio 1-c - tel. 2-30-39
Goriško uredništvo: Gorica, Riva Piazzutta št. 18.
CENA: posamezna številka L 25. — Naročnina: mesečno L 100, letno L 1.200. — Za inozemstvo: mesečno L 170, letno L 2.000. — Poštni čekovni računi: Trst štev. 11-7223, Gorica štev. 9-18127

Leto VII. - Štev. 36 Trst - Gorica 11. septembra 1953 Izhaja vsak petek

Tito, Jugoslavija, Italija in Trst

V nedeljo 6. t. m. se je na Okroglici zbrala velika množica ljudi. Titovci pravijo, da jih je bilo 300 tisoč, a tudi tuji opazovalci cenijo njihovo število nad 200 tisoč. Prišli so na proslavo desetletnice ustanovitve primorskih partizanskih brigad. Se bolj kot sama proslava pa je privabil množice najavljeni Titov govor.

Vznemirjenost, ki je že dober teden pred tem zavladala v Italiji, in razburjenje, ki se je polastilo svetovnega časopisja ob premiku italijanskih čet proti jugoslovanski meji, je bilo najboljša reklama za ta tabor. Lahko rečemo, da Tito najbrž še ni imel nobenega zborovanja, za katerega bi se domači in tuji svet tako zanimal, kakor se je za Okroglico. Vse je radovedno pričakovalo, kaj bo povedal vodja sedanjega jugoslovanskega režima.

Okoliščine same so narekovale Titu vsebino njegovega govora. Zato je bilo v njem le malo prostora za spomine na partizanska leta, na ustanovitev primorskih partizanskih brigad itd. Pozdrav na začetku, nekaj odlikovanj s primernimi spremnimi besedami in pozdrav na koncu, to je bilo edino, kar se je nanašalo neposredno na proslavo, zaradi katere je bilo veliko zborovanje pravzaprav formalno sklicano. Medtem pa je Tito govoril nad uro in 20 minut samo o Slovenskem Primorju in Istri v njunem odnosu do jugoslovansko - italijanske napetosti ter posebno obširno še o tržaškem vprašanju. Zanimivo je, da ni Tito v celem govoru niti enkrat samkrat omenil Komunistične partije odnosno Zveze komunistov, kakor ji zdaj pravijo. Da ni tudi njemu že začela presedati?

Vsebina Titovega govora

V prvem delu svojega govora je Tito na kratko prikazal najnovejšo politično zgodovino Slovenskega Primorja in Istre.

Pobijal je italijanske zahteve po tej zemlji in poudaril, da je Jugoslavija vedno pripravljena na sporazumno reševanje še spornega tržaškega vprašanja. Nato je dejal, da se bo nekoliko obširneje pomudil pri »kulturi« in »kulturnem poslanstvu«, katerega je Italija uveljavljala nad slovanskim življem teh krajev, potem ko si jih je po prvi svetovni vojni prilastila. Pri tem je naštel dolg seznam italijanskih grehov, ki so povzročili, da se je Italija v Slovenskem Primorju in Istri popolnoma onemogočila. Ne bo škodilo, če si glavne prikličemo v spomin:

13. julija 1920. leta so fašisti, pod vodstvom odvetnika Francesca Giunte, napadli in zažgali tržaški »Narodni dom«.

17. julija istega leta so požgali »Narodni dom« v Pulju.

12. februarja 1921 so požgali jugoslovansko knjižnico v Volovskem.

8. aprila 1921 so požgali 26 hiš v vasi Krnica, ubili so tri ljudi, mnogo ranili, 89 pa zaprli.

2. septembra 1921 so požgali »Narodni dom« pri Sv. Ivanu v Trstu, 8. septembra 1921 pa »Narodni dom« v Rojanu.

Poleg tega so v letih 1921-1922 uničili še več »Narodnih domov«, čitalnic in drugih ustanov v Trstu, Pazinu in Pulju.

Vse sama »kulturna dejanja« — je pristavljal Tito.

Ko so se kmetje v vasi Marezige pri Kopru na dan volitev 15. maja 1921 uprli fašističnim provokatorjem, so fašisti v bližnji vasi Čežarji zažgali šest hiš in ubili 65-letnega starca.

V čas fašističnega terorja gre tudi primer Lojzeta Bratuža iz Podgore pri Gorici, ki so ga fašisti za božič l. 1936 pričakali in odvlekli v prostore svoje organizacije, kjer je moral popiti pol litra strojnega olja, pomešanega z bencolom, zaradi česar je v največjih mukah umrl.

V nekaj letih so italijanske oblasti odpravile vse slovenske in hrvatske šole v Julijski krajini, razpustile prosvetne in telovadne organizacije, likvidirale slovenske in hrvatske kreditne in gospodarske zadruge, prepovedale uporabo slovenskega in hrvatskega jezika na sodiščih in v javnih uradih. Aprila leta 1932 so z dekretom izpremenile vsa slovenska in hrvatska imena krajev, mest in rek ter prepovedale njihovo uporabo celo na pokopališčih.

Leta 1926 je fašistična vlada izdala zakon o zaščiti države in ustanovila Posebno fašistično sodišče, pred katerim so do konca leta 1935 obsodili 150 Slovencev in Hrvatov. Leta 1929 je to Posebno sodišče, ki se je v ta namen začasno nalašč preselilo v Pulj, obsodilo na smrt Vladimirja Gortana, štiri njegove tovariše pa na 30-letno ječo. Septembra 1930 je bil zopet velik proces v Trstu, na katerem je bilo obtoženih 87 oseb. 52 jih je prišlo pred sodišče, drugi pa so zbežali v Jugoslavijo. Ze med samo razpravo je napravil eden izmed obtoženih, zaradi trpinčenja v rimskih zaporih, samomor. S sodbo so bili nato obsojeni na smrt Ferdinand Bidovec, Fran Marušič, Zvonimir Miloš in Alojz Valentič, ki so jih naslednje jutro pri Bazovici ustrelili. Drugih 12 obtožencev so obsodili na skupno 147 let ječe, nadaljnjo skupino 16. obtožencev pa na 100 let zapora.

Februarja 1932 so pred Posebnim sodiščem obsodili 13 mladeničev iz vasi Kopriviščе pri Kalu na Goriškem zaradi izmišljene obtožbe, da so ubili nekega italijanskega finančnega stražnika, čeprav so vedeli, da so popolnoma nedolžni.

Še veliko hujša dejanja so Italijani zagrešili med vojno. Samo iz zasedenega dela Slovenije so odgnali v koncentracijska taborišča 67 tisoč 230 oseb, t. j. vsakega petega prebivalca po italijanski vojski zasedenega dela Slovenije. Od tega jih je pomrlo v taboriščih 11 tisoč 606. Iz čabarskega okraja, ki ima 10 tisoč prebivalcev, so odgnali v taborišča 4 tisoč 500 oseb. V največjem koncentracijskem taborišču na Rabu je umrlo od 14 tisoč internirancev okrog 5 tisoč ljudi.

V Julijski krajini so Italijani med vojno uničili in požgali 19 tisoč 357 hiš 16 tisoč 837 pa poškodovali. V isti pokrajini so v omenjenem času ubili 42 tisoč ljudi, internirali pa 95 tisoč 480. Pomemben del vsega tega so povzročile italijanske vojaške edinice.

Podobno je bilo tudi v ostalih zasedenih področjih Jugoslavije. Tito je obdolžil italijansko vojsko, da je povzročila škode za 9 milijard 850 milijonov dolarjev, ubila 437 tisoč 956 oseb, poslala na prisilno delo 84 tisoč 512 oseb, v koncentracijska taborišča pa 109 tisoč 437 oseb. Deportirali so jih 122 tisoč 430, razdejali in požgali pa so 142 tisoč 555 vaških hiš.

Zakaj italijansko časopisje ne objavlja težkih obtožb?

Poleg tega je Tito v svojem govoru natančneje opisal vrsto posameznih »rastrellamentov« in primerov postopanja italijanskih oboroženih sil v zasedenih predelih Jugoslavije. Omenil je tudi razpravo Posebnega sodišča, ki je leta 1941 v Trstu sodilo 70 Slovencev. Od teh so jih 9 obsodili na smrt. 4 so kasneje pomilostili, 5 pa so jih ustrelili. 23 so jih obsodili na 30-letno ječo, ostale pa na 24 do enega leta zapora. Med preiskavo za to razpravo je podlegel mučenju delavec Škamperle iz Trsta, Edvard Mlekuč je podlegel trpinčenju v rimskih zaporih po procesu, študent Rudolf Uršič je zaradi mučenja znorel, učitelj Andrej Čok pa je umrl v ječi podobno kakor tudi nekateri drugi obsojenci.

Če so skupne številke, s katerimi je Tito prikazal uničenja v posameznih pokrajinah, za Italijane morda nejasne ali sporne, tega nikakor ne morejo trditi za posamezne primere, katerih je bila v govoru cela vrsta. Vsekakor so to argumenti, mimo katerih ne morejo iti kar tako. Zato so mnogi naslednje dni z zanimanjem listali po italijanskih listih, da vidijo, ali bo italijanski tisk vsaj toliko resnicoljuben, da bo vendar povedal svojim ljudem, kaj vse Slovencem in Hrvatom, ki so okusili italijansko oblast, ni prav in kaj jih je bolelo. Toda italijanski listi so prešli ta gola in na žalost resnična dejstva ter so enostavno začeli kričati o laži, ne da bi si sploh upali točno in podrobno povedati, v čem ta laž obstoja.

Po našem skromnem demokratičnem, ne komunističnem mnenju bi prišlo med Italijani in Slovani v raznih stičnih področjih veliko prej do sporazuma, če bi se o vsem odkrito pogovorili in obvestili. A vidi se, da glasniki italijanskega javnega mnenja tega ne marajo. Ne vemo, ali zaradi tega, ker se teh dejanj tako močno sramujejo, ali pa zato, ker jih morda na skritem celo odobravajo. Dejstvo pa je, da si jih ne upajo sporočiti svojim ljudem, niti v taki obliki, da bi jih zanikali. Vedo pač, da v tem ne bi mogli uspeti in vprašanje je, kaj bi nato rekla večina italijanskih državljanov, ki nima o vseh naštetih postopkih in zapostavljanjih niti pojma.

Omenjeno značilno zadržanje italijanskega tiska do vsebine enega najvažnejših delov Titovega govora so opazili tudi mnogi tuji opazovalci.

Nov predlog za rešitev tržaškega vprašanja

Drugi najvažnejši del Titovega govora je bil tisti, ki se je nanašal neposredno na sam Trst. V njem je Tito poudaril, da je treba razlikovati med koristmi Italije in koristmi Trsta, ki je gospodarsko in po svoji zgodovinski povezan z zaledjem. Razlikovati je treba nadalje med pomenom, ki ga ima Trst za široke italijanske množice, katere se zanimajo predvsem za lastne tegobe, in pomenom, ki ga ima za iredentiste in desničarske kroge, ki razpihujejo tržaško vprašanje samo zato, da bi pogled množic odvrnili od lastnih italijanskih notranjepolitičnih in socialnih težav.

V svojih izvajanjih je Tito proglasil za neveljavno vse, kar je doslej govoril o Trstu. Tudi kondominij, katerega so njegovi tržaški pristaši še pred par dnevi zagovarjali kot najboljšo rešitev, »ne valja«. Tu se je enkrat vendarle znašel na isti črti z »Demokracijo«, ki je že d vsega začetka proglasila ta predlog za nemogoč.

Postavil je novo zahtevo:

Trst naj postane internacionalno mesto, čisto slovensko zaledje pa naj se priključi k Jugoslaviji.

Pri tem predlogu, ki je takoj vzbudil veliko pozornost in živahne komentarje, so pa mnogi izpregledali, da Tito pravzaprav tudi mirovni pogodbi ni odrekel vse veljave. Poudaril je, da je bila vše vedno boljša, kakor pa da bi bili Trst priključili k Italiji«. Sedaj ne more biti več zanjo, ker je Zavezniška uprava v Trstu žal omogočila in dovoljevala, da v Trst čedalje bolj prodirajo italijanski iredentistični in imperialistični elementi in zavzemajo postojanko za postojanko.... Trst je postal znotraj v političnem smislu nekaj drugega, kot je bil v času ko so sklenili mirovno pogodbo. Mirovna pogodba, takšna, kakršna je, je za nas danes skoraj nemogoča. Treba bi jo bilo precej spremeniti, popraviti krivice, ki jih je vojaška uprava prizadela našim koristim in šele tedaj bi lahko govorili o tem.«

Tako je govoril Tito. Pustil si je torej odprta vrata za povratek na mirovno pogodbo.

Stvarni pomen novega Titovega predloga

Tito je v svojem govoru nekajkrat izjavil, da se Jugoslavija želi z Italijo sporazumeti o tržaškem vprašanju, da hoče živeti z njo v dobrem sosedstvu. S tem je pokazal, da se Jugoslavija zaveda, da tržaškega vprašanja ni mogoče rešiti drugače kakor s kompromisom. Če se torej zastopniki Jugoslavije pripravljajo, da se skupno z Italijani vsedejo za zeleno mizo, je razumljivo, da postavijo približno enako visoko začetno ceno, kakor njihovi partnerji. Kasneje bodo itak oboji morali popuščati. Italija zahteva vse Svobodno tržaško ozemlje, Jugoslavija pa ne pristaja na priključitev niti najmanjšega dela. Nasprotno, skoro vse zahteva neposredno zase. Tak je zdaj položaj.

Razumljivo je, da je uresničenje Titovega predloga nemogoče. Italija ni danes več v položaju premagane države. Z njo bo morala tudi Jugoslavija reševati tržaško vprašanje na enakopravni osnovi, saj sta obe državi dejansko vključeni v isto zahodnoevropsko obrambno skupnost. Cim pride do medsebojnega stika, kakor tudi, če bodo tretji morali iskati znosno in mozno rešitev tržaškega vozla, potem je nujno, da ne bo obveljala ne italijanska, ne jugoslovanska zahteva. Poiskati bo treba zopet tisto tretje, ki ne bo težko ranilo ne Jugoslavije, ne Italije.

In to je samo ohranitev teruresničenje Svobodnega tržaškega ozemlja.

Samo s Svobodnim tržaškim ozemljem so namreč na najprimernejši način zaščitene vsestranske koristi:

italijanskemu življu, ki ostane v večini, se ni treba bati zapostavljanja, slovenski življ bo z mednarodnim nadzorstvom zaščiten pred diskriminacijo, Jugoslaviji bo s tem zajamčeno, da ne bo Trst postal samo prvo oporišče za nove pohode italijanskega imperializma proti Sloveniji, Hrvatski in dalje na Balkan, Trst sam pa bo lahko nemoteno služil svojemu zaledju ter bo na ta način jamčil vsemu svojemu prebivalstvu gospodarski obstoj in blaginjo.

To so zaključki, ki nujno izhajajo iz zadnjega Titovega govora.

V tem smislu ga tolmači tudi večina svetovnega tiska, ki je v splošnem sprejela Titove izjave kot znak, da bo neprijetna napetost, zaradi nepremišljene italijanske reakcije, ki je tako vznemirila svetovno javnost, v kratkem popustila.

Washington, London in Pariz so izjavili, da Titov govor skupno preučujejo in iščejo izhod iz zagate, v kateri se je znašlo tržaško vprašanje.

Kako je sprejela Titov govor in njegove predloge italijanska javnost, si bomo pa obširneje ogledali prihodnjič, ko bo znana tudi vsebina odgovora, ki ga bo dal v nedeljo na Campidoglio, na proslavi desetletnice žrtev obrambe Rima, italijanski ministrski predsednik Pella.

Že sedaj pa lahko ugotovimo eno: dogodki se razvijajo, tako, da gledamo vsi, ki zagovarjamo ohranitev Svobodnega tržaškega ozemlja, lahko z vedrim licem in ponosom v bodočnost.

ZATON TRISTRANSKE IZJAVE

Na videz zagonetna izjava agencije Jugopress je Italijanom dala povod za obtožbe proti Jugoslaviji. Tanki so krenili tik do meje pri Gorici, v Benetkah so se vsidrale pa tri vojne ladje, da bi pokazale odločnost italijanskega stališča.

O Pelli so govorili, da svojo vlado smatra za poslovno in ne za politično vlado, toda dežela, v kateri so skozi leta zatrjevali, da je na prvem mestu politika, uprava pa na podrejenem, je vendarle morala priti do zaključka, da pod Pello enako nepopustljivo razpravljajo o Trstu kot za časa De Gasperija. Zahodne diplomatske pisarne so kar obkolili in Jugoslavija se je morala braniti vse ostrejših italijanskih napadov. Zopet je bilo čuti prispodobo med Trstom in Strasburgom. In spomenica italijanskih strank tržaškega občinskega sveta se je potrudila, da bi dokazala, da že sama italijanska ustava Slovencem proži največje jamstvo glede njihovih manjšinskih pravic. Istrski begunci so pa sodili, da morajo za to priliko tudi oni o tržaškem vprašanju izreči svoje mišljenje.

Če dobro premotrimo razvoj dogodkov, moramo priti do zaključka, da ni nobene škode, če so Italijani zopet začeli gonjo zaradi Trsta. Take gonje namreč tudi doprinašajo k razčiščenju in razbistritvi pojmov.

Kaj so pravzaprav očitali jugoslovanski upravi področja B? Da na škodo italijanske nacionalne posesti spreminja stvarno stanje področja B. Ne moremo, niti smo, poklicani presojati te pritožbe. Toda, ali Italijani na področju A, pred očmi samih angloameriških oblasti, ne uganjajo tisto politiko neprestanega ogrožanja slovenske narodne posesti, ki jo glede Italijinov očitajo Jugoslovanom na področju B? Razlastitve v Sesljanu, naseljevanje istrskih beguncev po naših kraških vaseh, prepoved optantov, da bi svoje otroke vpisovali v slovenske šole, ali vse to niso ukrepi, naperjeni proti slovenskemu značaju tržaške okolice? Kakšnno pravico imajo torej Italijani, da bi se pritoževali nad domnevnim sličnim početjem Jugoslovanov na področju B, če sami niso sposobni spoštovati narodne posesti Slovencev na področju A? Od Jugoslavije zahtevajo spoštovanje določb mirovne pogodbe. Ali pa niso bili oni sami prvi, ki so zahtevali njeno spremembo in s tem dali povoda za njeno sistematično slabitev?

Ali niso prav Italijani s svojimi zatiralnimi ukrepi, počenši od pravopisa priimkov in imen pa vse do odstranitve sesljanskih krajevnih napisov neprestano krnili in uničevali slovensko enakopravnost, zajamčeno z mirovno pogodbo? Za Italijo bi spoštovanje pogodbe vendarle pomenilo uspešno obrambo njenih narodnostnih koristi na področju B. Kdo je torej kriv, če so Italijani zaradi neprestanih kršitev duha in črke mirovne pogodbe sami spodkopali pravno osnovo svojih narodnih zahtev?

Prav nič bolje se jim ne godi ob sklicevanju na izjavo od 20. marca 1948. Že v preteklem mesecu so jim Francozi jasno sporočili, da francoska vlada tej izjavi ne pripisuje nobene pravne veljave. V Veliki Britaniji so to mišljenje izrekli že ob neki prejšnji priliki. Sedaj je padla pa izjava ameriškega zunanjega ministra Fosterja Dullesa, ki je odkrito naglasil, da so Američani že zdavnaj spoznali, da so možne še druge rešitve tržaškega vprašanja, kot pa jo predvideva izjava. S tem je Foster Dulles odkrito naglasil, da se ameriška vlada ne smatra več vezano na smisel te izjave. Poudaril je celo, da ta izjava nikakor ne more biti večna.

Zaman se torej Pella sklicuje na to izjavo. V razgovoru, ki ga je imel z generalom Gruentherjem je mogel ugotoviti, da ta ne polaga nobene važnosti na to izjavo in da odklanja vsak razgovor o njej.

Toda kar prihaja najbolj v poštev, je vprašanje, ali in v koliko je italijanska vlada poklicana govoriti v imenu Trsta. Italijani so dvakrat organizirali »plebiscit« v obliki volitev. Obakrat je bil uspeh zanje negativen. Kajti če so vkljub izključenju slovenskih in vključevanju dovedenih italijanskih glasovalcev dosegli le 60 odstotkov odnosno 58 odst. večine, to za Italijane ne more pomeniti uspeha. Kajti ves svet vé, da so italijansko večino v občinskem svetu dosegli smo z zakonom o povezavi kandidatnih list, ki je dal dvetretjinsko večino tisti strankarski koaliciji, ki je dosegla največje število glasov, čeprav ni dobila večine. Če torej italijanska vlada govori v prilog iredentističnih teženj glede Trsta, zastopa samo manjšino tržaškega prebivalstva.

Preostaja torej samo še primerjava Trsta s Strasburgom. Isto pravico — pravijo Italijani — kot jo Francozi imajo v Strasburgu, ima Italija glede Trsta.

Ni naš namen, da bi se bavili z narodnostno sestavo strasburškega prebivalstva. Vendar je Strasburg od l. 1683 pa do l. 1870, torej skoraj 200 let, pripadal Franciji. Ko pa je l. 1870 nemška vojska napadla Strasburg, je pribivalstvo sodelovalo v borbi proti Nemcem in junaško branilo svoje mesto. Način, kako je Nemčija zasedla Alzacijo in Lotaringijo, je bil obsojen kot kršitev pravice do samoobrambe in sama Hitlerjeva Nemčija je nekolikokrat svečano izjavila, da smatra mejo ob Renu za končno in veljavno za vso bodočnost.

Kako pa naj primer Trsta enačimo s primerom Strasburga? V vsej svoji preteklosti je Trst pripadal Italiji samo od l. 1918 do l. 1943, torej vsega 25 in ne 200 let. Danes, po 25-letni italijanski vladavini in po tako pristranskih volitvah pa ni mogoče v njem dobiti nesporne večine za njegovo priključitev k Italiji, čeprav o njem trdijo, da je 80 odst. italijansko mesto.

K temu pride še razlika med položajem Strasburga in položajem Trsta. Strasburg leži na Renu na važnem položaju, vendar pripadnost Strasburga še zdaleč ni vplivala v politični smeri tolikanj kot je vplivala pripadnost Trsta. Z in brez Strasburga sta Francija in Nemčija mogli živeti druga zraven druge in živeti od medsebojnega prometa ter od koristne izmenjave dobrin.

V primeru Trsta so pa nasprotno politični odmevi bili dalekosežnejši. Izguba Trsta je namreč l.

(Konec na 2. strani)

ADENAUERJEVA ZMAGA je zmaga evropeizma

Lahko trdimo, da sta demokršćan De Gasperi in krščanski demokrat Adenauer vtisnila svojski pečat ne samo povojni italijanski in nemški politiki, marveč vsej povojni evropski politični dejavnosti.

Oba sta s smotrnimi in širokopoteznimi ukrepi dvignila Italijo in Nemčijo iz brezna medvojnih ruševin ter s tem uspešno sodelovala pri splošni evropski obnovi.

Oba sta tudi med ustanovitelji Evropskega zedinjevalnega gibanja.

Vendar je De Gasperi pred tremi meseci klecnil pod težo odgovornega bremena, medtem ko je Adenauer pri nedeljskih volitvah dosegel ogromen uspeh, s katerim je bistveno prispeval k utrditvi evropske zedinjevalne misli, zahodne obrambne skupnosti in nemške vloge v bodoči svetovni politiki.

De Gasperi ni bil kos naporu za dovršitev gospodarske obnove svoje dežele, čeprav je lahko razpolagal z ogromnimi sredstvi ameriške gospodarske in tudi vojaške pomoči.

Naslednji statistični podatki ameriškega Urada za vzajemno varnost na najprepričevalnejši način dokazujejo, kako različno sta De Gasperi in Adenauer uporabila ameriško pomoč.

Od vsakega prejetega dolarja je Italija uporabila v pridobitne namene samo 12 odst., Francija 19 odst., Velika Britanija 100 odst., medtem ko je Zahodna Nemčija za vsak prejeti dolar uporabila kar dva v pridobitne namene! Glede Italije nekateri dodajajo še to, da se je 88 odst. prejetih sredstev porazgubilo v nepridobitne namene, in sicer okrog 60 odst. je šlo v žepe raznih industrijcev, 10 odst. v žepe vladnih funkcionarjev in 10 odst. se je prijelo raznih posredovalcev, ki so jih Italijani omrežili.

Adenauerjeva vlada je torej za vsak prejeti dolar ameriške pomoči vložila dva za gospodarsko obnovo dežele. V tem tiči razlaga za velik Adenauerjev uspeh pri nedeljskih volitvah. S tem si razlagamo tudi velik porast krščansko-demokratskih glasov v primerjavi z letom 1949, to je kar za 5 milijonov 81 tisoč 715 enot!

Krščanski demokratje so namreč dobili 12 milijonov 440 tisoč 799 glasov (l. 1949 7.359.084), to je 45.2 odstot. (l. 1949 31 odst.) in 243 sedežev (l. 1949 139), medtem ko so dobili socialdemokratje 7 milijonov 939 tisoč 774 glasov (l. 1949 6.934.975), to je 28.8 odstot. (l. 1949 29.2 odst.) in 150 sedežev (l. 1949 131). Komunisti so zdaj dobili samo 607 tisoč 413 glasov (2.2 odst.) in noben sedež, medtem ko so jih l. 1949 dobili milijon 361 tisoč 706 (5.7 odst.) s 15 sedeži. Volivcev je bilo letos 28 milijonov 468 tisoč 54, l. 1949 pa 24 milijonov 495 tisoč 614.

De Gasperi je z neveščo gospodarsko politiko doživel poraz in bistveno okrepil komunizem med najnižjimi sloji italijanskega prebivalstva. Adenauer pa je s spretno uporabo ameriških finančnih sredstev ne samo okrepil demokratsko sredino, ampak zatrl komunizem v Zahodni Nemčiji na najprimernejšem torišču, to je na gospodarskem in socialnem.

(Konec na 3. strani)

VESTI z GORIŠKEGA

Gospodu Martinčiču za klobuk!

V obrambo demokracije in pravic slovenskega ljudstva v Italiji sem se odločil, da napišem sledeče, ko sem v »Katoliškem glasu«, štev. 36 od 3. t. m., citat obsodbo »Demokracije«, ki jo je sestavil in podpisal dušni pastir za Jazbine, g. Albin Martinčič.

Predvsem poudarjam, da *sem vprašal razne iz Steverjana in iz Jazbin, kaj mislijo o stvari kot taki. Rekli so mi, da se odkritosrčno strinjajo z »Demokracijo«! In prepričan sem, da so bili res odkritosrčni, pa naj si g. Martinčič domišljuje kakor hoče!*

Gre namreč za načelno vprašanje, *ali* naj Slovenci zabarantamo naso samostojnost političnega stremljenja in delovanja ter naše narodne pravice in postanemo ponizni in krotki sluge tistin, ki našega obstoja in življenja ne marajo vec, kot samo za to, da od nas dobijo par glasov na volitvah, *ali* pa, da terjamo do konca vse naše pravice na podlagi državljanske enakopravnosti po tretjem in šestem členu ustave, po petnajstem členu mirovne pogodbe, po listini človečanskih pravic, po mednarodnem dogovoru za pobijanje zločina rodomora in zlasti še po krščanskih načelih, ki bi morala veljati kot prvi zakon in ukaz ljubezni in spoštovanja pravic narodov in posameznikov, in ne kot politični naslov, ki je le krinka, za katero se skriva tako grobo zapostavljenje naše manjšine, da je namen doseči njeno narodno smrt popolnoma jasen vsem, ki že od nekdaj hrepenimo po zlati svobodi in smo zanjo že mnogo, mnogo žrtvovali in trpeli. In smo še naprej pripravljeni boriti se, žrtvovati svoje osebne koristi in, če bo treba, še trpeti.

Prav zato trpko občutimo, ko gledamo kako nekateri bratje z dneva v dan vedno niže upogibajo hrbtenico in nas vlečejo s seboj v brezno narodne pogube in smrti, narodne nečasti in sramote. Naš narod v Italiji je namreč maloštevilen, in vsak list, ki z našega drevesa odpade in se v vetru izgubi, ogroža obstoj celotnega našega narodnega telesa.

Res, ne gre za priimek g. Baresija in za njegovo osebo. Osebno nimamo Slovenci v Italiji, ki stojimo okoli »Demokracije« in ki želimo ostati ravne hrbtenice, zares prav nič proti njemu, in ga, kot Italijana enako spoštljivo cenimo, kot vsakega drugega!

Drugo pa je, kar se tiče njegovega političnega delovanja in njegovega zadržanja v goriškem občinskem svetu! Tu gremo nujno narazen in smo pred njim strogo nezaupljivi, ker pripade krščanski demokraciji, ki je na vladi in ki vodi goriško občino. Tisti vladi, ki na vse še tako upravičene zahteve naših organizacij po zaščiti naše manjšine, ki nam pritiče prav po krščanskih načelih, *ni nikoli niti odgovorila*, kot da smo Slovenci v Italiji res sužnji ali hlapci, nevredni niti enega samega pogleda. Pač pa nam je po njenem ministrskem predsedniku De Gasperiju ustno v brk povedala, novembra 1952 v Gorici, naj zahvalimo Boga, da nismo onstran meje! Kaj še terjati narodne in jezikovne pravice!...

Na našem telesu občutimo vso trdoto demokristjanske politike do nas Slovencev, saj se naši listi, vsaj nekateri, stalno pritožujejo zaradi krivičnega položaja, v katerem se nahajamo!

Pa naj nihče ne misli, da nismo pri demokristjanih iskali stikov in storili vse, da bi jih prepričali o upravičenosti naših zahtev! Nato pa so se napram nam vedli prav tako, kot vse druge italijanske stranke. Ministrski predsednik De Gasperi pa nas niti sprejel ni!

In zdaj nam dušni pastir g. Albin Martinčič potom »Katoliškega glasa« soli pamet in uči olike! »Ko ima občina (števerjanska namreč) toliko potreb, pravi g. Martinčič, je naravnost bedasto zabavljati proti tistim ,ki imajo platno in škarje, da nam kaj umerijo!« In »ugotavlja, da je „Katoliški glas" (od 20. avgusta) še premilo obsodil tako nevljudnost«, kot jo je bila »Demokracija«, v zvezi z obiskom Baresija v Steverjanu, nastrojila!

»Demokraciji« žuga g. Martinčič, da bo nosila krivdo, če se »naše (števerjanske) zadeve ne premaknejo z mrtve točke«. Gre namreč za cerkev v Jazbinah, za katero misli g. Martinčič, da bosta dala denar poslanec dr. Baresi in njegov brat pri tehničnem uradu. In morda tudi za kake druge števerjanske občinske zadeve. Če se ne motim, ceste, ki naj bi jih prevzelo vojno ministrstvo!

V prvem in drugem oziru je g. Martinčič, ki piše kot števerjanski občinar, ki pa je dejansko goriški, je v zmoti, ker je za cerkev poskrbela škofijska kurija, kot mi je škof sam povedal, ko sem pred nedavnim govoril z njim v tej zadevi in v zadevi slovenske pridige pri Subidi nad Krminom. Cerkev pa bodo zidali s fondom devetih milijard lir, ki jih je vlada volila za cerkve po vsej Italiji in ne samo za Jazbine!

Kar se poti tiče pa mi je dobro znano, da je že več časa v proučevanju načrt, da bi jih prevzelo vojno ministrstvo!

Poslanec Baresi torej kvečjemu za stvar lahko samo intervenira, ker ob njegovem obisku v Steverjanu ni bil več podtajnik! Kaj je pa prej delal? Sicer pa, kot sem čital, mu je tudi »Demokracija« izrekla hvaležnost za vse, kar utegne dobrega storiti za števerjansko občino!

Le opazko je stavi v zvezi z zadržanjem vseh demokristjanov do Slovencev in slovenskega jezika, ki nam ga v goriškem občinskem svetu, v javnih uradih in tudi v naših treh stoodstotno slovenskih občinah prepovedujejo, kar se tiče uradovanja.

Treba je tudi nekaj znati in korajžno nastopiti, kot znajo in nastopajo drugi župani in občinski sveti, kajti pomoč pritiče vsem občinam enako!

Ali g. Martinčič ne ve, da se bo cerkev na Jazbinah gradila z denarjem, ki ga vsi davkoplačevalci dajemo?

Ali g. Martinčič ne ve, da nismo vsi pripravljeni sprejeti obleko, ki am jo drugi izmerjajo in krojijo iz trdega platna in v zameno za našo nacionalno odpoved?

Pri tem moram povedati, da je že sam demokristjanski videmski prefekt leta 1945 zagotavljal tamkajšnjim slovenskim duhovnikom, ki so *zahtevali* spoštovanje slovenščine, da bo *kult* slovanske nacionalnosti popolnoma spoštovan. (»Intendo che sia rispettato pienamente il diritto di culto della nazionalitá slava.«) Ne grešimo torej, če hočemo živeti kot Slovenci.

Te obljube se seveda omenjeni gospod prefekt in njegovi nasledniki niso držali! V tem vidite, g. Martinčič, koliko krščanstva nosijo s seboj demokrščanske obljube!

Gospod Martinčič je za volitve v cerkvi vabil slovenske volivce, naj svoj glas oddajo demokristjanom, češ da gre za vero, ki je od komunistov ogrožena!

Pa ni šlo za vero, ampak za demokristjansko premoč, ker komunističine nevarnosti v Italiji ni, ali pa jo demokristjani ne znajo odpraviti!

»Il nuovo Corriere della Sera«, štev. 209, leto 78, od 3. t. m. poroča, da so demokristjanska in in druge italijanske stranke iz Trsta poslale Ameriki, Angliji in Franciji spomenico, v kateri trdijo med drugim tudi to-le: da je slovenska manjšina v Italiji zaščitena po ustavi in po deželnem statutu, ter da se počuti prav dobro, toliko res, da je na državnozborskih volitvah od 7. junija oddala zelo visok odstotek glasov vladi, to je vladni koaliciji.

S tem je g. Martinčič serviran in si »Il nuovo Corriere della Sera« lahko za klobuk vtakne! Dal jim je platno in škarje, da so mu umerili obleko, ki mu pritiče! Le žal, da je slovenska manjšina v Italiji s tem ogrožena, ne da bi se g. Martinčič tega zavedal!

»Giornale di Trieste del Lunedì« od 7. t. m. pa je gospoda Martinčiča že pohvalil zaradi njegovega izpada proti »Demokraciji«. Zamenja pa »Primorski dnevnik« za »Demokracijo«.

Takih Slovencev si namreč »Giornale di Trieste«, »Corriere della Sera« in italijanske stranke želijo, kot je g. Albin Martinčič!...

Pa nisem nikjer čital, da je g. Martinčič v »Katoliškem glasu« pobijal neresnične trditve omenjenih strank, vsaj kar se tiče naše zaščite z ustavo in deželnim statutom!

Niti nisem nikoli čital in slišal, da bi se g. Martinčič postavil po robu zahtevi »Messaggera Veneta«, da se slovenski verniki iztrebijo iz stolne cerkve in iz cerkve sv. Ignacija ter potisnejo v cerkvico sv. Ivana, ki utegne sprejeti stisnjenih največ le dve sto ljudi!

Ne, g. Martinčič, v kolikor mi je znano, ne bo »Demokracija« nikdar klonila hrbtenice, nikdar ne bo »pucala« čevljev svojim krivičnim nasprotnikom in nikdar ne bo poljubljala šibe, ki ta narod tepe.

»Demokracija« ne seje mržnje do Italijanov in sovraštva do italijanske republike.

Italijanski republiki, katere lojalni državljani smo, želimo, da se gospodarsko in socialno dvigne na najvišjo stopnjo ter da vselej in povsod zaslovi na pravičnem ugledu!

Mržnja in sovraštvo nimata mesta v našem programu in idealu! »Demokracija« zagovarja in brani vneto in zakonito pravice in koristi slovenskega naroda v Italiji.

Po mnenju in zahtevi Martinčičev pa ne sme »Demokracija« teh pravic in koristi zagovarjati in braniti po priliki razmer, ko gre za slovensko šolstvo, za škofove, Slovencem nevšečne nastope, za zadržanje duhovnikov v javnem (ne verskem!) življenju, za krščanske demokrate, za slovenski jezik itd.

Nisem vedel, da živimo še vedno v času nagobčnikov, danes, pod »krščansko demokracijo«, kakor smo preko dvajset let trpeli pod fašistično!

Hvala lepa, g. Martinčič, za Vaše vzorne pastirske nauke!

Za našo slovensko čast in korist Vam zagotavljamo, da jih ne bomo poslušali!

V Gorici, dne 9. sept. 1953.

Somišljenik »Demokracije«

ŠOLSKE VESTI

Didaktično ravnateljstvo za osnovne šole s slovenskim učnim jezikom sporoča, da se bodo vršili popravni izpiti čez I. II. in IV. razred od 21. do 23. t. m.

Popravni izpiti čez III. in V. razred pa:

24. in 25. t. m. v Gorici, Standrežu, Podgori, Pevmi-Št. Mavru, Steverjanu-Valerišču in Plešivem;

22. in 23. t. m. v Jazbinah;

28. in 29. t. m. v Skrljevem-Mirniku;

21. in 22. t. m. v Ronkah, na Vrhu in v Dolu;

23. in 24. t. m. v Doberdobu, Sovodnjah, Rupi in Jamljah;

25. in 26. t. m. v Tržiču in Gabrijah.

Od 26. do 30. t. m. se bo vršilo vpisovanje za šolsko leto 1953-54 Pri vpisovanju je treba izročiti 25 lir za spričevalo. Pri vpisovanju v I. razred je treba predložiti *krstni list* in *potrdilo o cepljenju proti kozam in davici.*

Novo šolsko leto se bo otvorilo 1. oktobra s sveto mašo.

Nadalje se sporoča začasnemu učiteljstvu, da rok za vlaganje prošenj za nameščenje na večernih šolah zapade 25. t. m.

Na razglasni deski v ulici Croce in na Solskem skrbništvu je prednostna lestvica za nameščenje učiteljstva za šolsko leto 1953-54.

Poučni izlet Števerjancev

V četrtek 27. avgusta je naša Kmečko - delavska zveza priredila društveni izlet v Conegliano Veneto z namenom, da si v poučne svrhe ogleda tamkajšnjo znamenito Kmetijsko šolo in razne preiskusne ustanove, ki se nanašajo na kmetijstvo.

Ceprav je bil deževen dan, smo se izleta udeležili vsi priglašenci in z nami g. dr. Verbig kot zastopnik Kmetijskega nadzorništva iz Gorice ter od nas povabljeni g. inž. Rustja, ki nam je tolmačil v slovenščini, kar smo tam videli in slišali.

Dospeli smo s koriero ob 8.30. Pričakal nas je neki uradnik imenovane Kmetijske šole. Ogledali smo si razne stroje, ki služijo za razna raziskovanja vinskih lastnosti in bolezni. Tako n. pr. vinski koncentrira vse ostale sestavine zmrznjenja izloča voda ter tako koncentrir avse ostale sestovine vina, ki služijo potem za izboljšanje vin, to je za dvig alkoholnega odstotka istih. To nas je — od vsega, kar smo videli — najbolj zanimalo. Videli smo še razne robkalnike in mastilnike grozdja, stiskalnice, naprave za filtriranje. Vse samo moderni stroji na električni pogon. Tako koristno stopnjo kletarjenja bi pri nas bilo možno doseči le z zadružništvom, do česar bomo morali prej ali slej priti, če bomo hoteli uveljavljati naša vina. Danes je vinorejec zelo zahteven, kar se tiče zdravja, lepote in dobrote vina.

Ogledali smo si nato odsek iste šole za preučevanje bolezni vin in trt. Sprejel nas je vodja odseka, g. prof. Pieri, ki nam je z vso ljubeznivostjo dal razna pojasnila, zlasti v zadevi trtnih bolezni peronospore in oidimma, ki jih mi najbolj poznamo, in nam dal v zadevi zelo koristna pojasnila. Zanimalo nas je tukaj videti izloženo izruto trto, katere korenine so bile tudi do 5 m dolge, kar nam pove, da ni prav trtam gnojiti preblizu debla .Nato nas je sprejel ravnatelj šole, g. prof. Manzani. Ta nam je razkazal učne prostore in pojasnil ustroj šole. V šoli gojijo teoretičen in praktičen pouk ter obdelujejo 22 ha zemlje. Razkazal nam je živinske hleve, kjer gojijo za opazovanjne razne govejе pasme, in končno povsem moderno urejeno vinsko klet. Pokusili smo tudi razna vina. S tem smo se od šole poslovili.

Ogledali smo si še tovarno sodov tvrdke Farbellatto in se po kosilu odpeljali v Casarso. Tu smo si ogledali veliko zadružno klet tamošnjih kmetovalcev. Zadruga je začela delovati leat 1931 in je takrat ukletila 15 tisoč stotov grozdja. Danes pa predeluje že do 40 tisoč stotov! Znamenje, kako kmetje uvidevajo koristi zadružne kleti! Saj nam je vodja kleti pojasnil, da so v lanskem letu dobili zadružniki plačano grozdje po 56 lir kg in da vozijo grozdje v to klet tudi kmetje izven okoliša Casarse.

Vrnili smo se zvečer res zadovoljni z željo, da bi di pri nas mogli slediti takemu zadružnemu napredku.

Zahvaljujemo se g. ravnatelju Kmetijskega nadzorništva, dr. Marsanu, ki je izlet organiziral, g. dr. Verbigu za spremstvo in g. inž. Rustju za neutrudno tolmačenje.

Izletniki

Zdaj smo „licemerski ponarejevalci“

»Messaggero Veneto« od nedelje 6. t. m. odgovarja »Demokraciji« od 4. t. m. in nas imenuje »falsari farabutti«, kar bi se po slovensko reklo »licemerski ponarejevalci«, ker mu nismo dali prav, ko je prej trdil, da so Italijani zažgali slovenski »Narodni dom« v Trstu kot povračilo na napad proti nekemu laškemu častniku v Splitu.

O vseh dokazih, ki jih je zahteval in ki smo mu jih objavili glede ravnanja italijanske vojske v naši hkrajih, pa niti besedice!...

To pomeni, da je — saj drugače ni mogel — priznal resničnost naših podatkov.

V zvezi s požigom »Narodnega doma« in v prikaz neresničnosti »Messaggerovih« izgovorov, kar zadeva daljnega in neposrednega vzroka, povemo gospodom tega lista, da so se fašisti vedno izgovarjali, da so »Narodni dom« zažgali, ker je bil gnezdo »slavokomunistov« (»un covo di slavo-comunisti«), »proti-Italijanov« in tako dalje!

Vztrajamo torej na trditvi, da so Italijani »Narodni dom« zažgali iz mržnje do Slovanov in zato, da bi se iznebili mogočnih in vidnih prič pristojnosti Slovencev v Trstu!

V ostalem pa navajamo še sledeče podatke o lepem ravnanju Italije in Italijanov s Slovenci od leta 1915 dalje.

Za božič leta 1936 so po polnočnici v Podgori fašisti počakali v zasedi cerkvene pevce in jim dali olje. Pevovodji, učitelju Lojzetu Bratužu, so pa dali požreti olje za stroj, da je nekaj časa pozneje na posledicah umrl.

Takoj po prihodu v naše kraje so Italijani nesramno odpravili spomenik Valentina Vodnika v Kobaridu!

Učitelj Sottosanti pa je pljuval slovenskim otrokom v odprta usta.

Trdijo, da je ta zverinski človek, ki je tako nagnusno ravnal z našimi otroki, bil jetičen.

Orjunaši so ga podrli, a Italijani so pozaprli kakih petnajst nedolžnih Slovencev domačinov in Sottosantija proglasili in proslavljali za mučenika!

Da ne bo »Messaggero« zavijal, mu že vnaprej povemo, da so fašisti sami proglasili nasilje kot sredstvo za dosego cilja! Slovenci so torej bili, kot brezpravno bitje, upravičeni, braniti se po priliki! Recemo *braniti se*, ker je Italija proglasila proti njim obsodbo na smrt! Tudi italijanski zakonik dovoljuje samoobrambo!

O iskanju pravice proti vsemogočim nasiljem ni bilo moči niti misliti. Za dokaz navajamo dva primera.

Na Dobrovem v Brdih je italijanski učitelj silil slovenskega učenca, naj vzame obleko fašistovske otroške organizacije »Balilla«. Ker je učenec ni hotel vzeti, jo je učitelj pustil pasti na tla. Zdaj pa je učenca tako strašno in neusmiljeno pretepel, da se je učenec moral nekaj časa doma zdraviti! Starši so se pritožili pri šolskem ravnatelju in prejeli sledeči odgovor: »Ne vztrajajte, ker utegnejo kaznovati vašega otroka, ki je pustil, da je obleka padla na tla!«

V drugem primeru pa se je dogodilo, da so nekega otroka osumili tihotapstva in ga zaprli. Ko so ga izpustili, ker se je izkazalo, da je nedolžen, se je otrok pritožil na višjo oblast, da so v zaporu z njim slabo ravnali. Neki častnik je takoj letel do otroka in mu rekel: »Če priznaš, da je laž, kar si napisal, se ti ne bo zgodilo nič. Sicer te moram predati sodišču.«

Otrok je pač otrok in tudi ta se je grožnje prestrašil. Kmalu zatem pa so ga klicali na sodišče in mu prečitali izjavo, ki jo je podpisal, da pritožbo preklicuje. Otrok je povedal vse, kako se je bilo zgodilo in trikrat izjavil, da je bila pritožba resnična!

Pa ni pomagalo vse nič, ker ga je izpraševalec toliko tiral v zavita vprašanja, dokler ni otrok rekel, da se mu je v zaporu dobro godilo!

Njegov branitelj se je skliceval na dovoljne izjave otroka, da se mu je slabo godilo! Nič: obsodili so otroka, češ da je klevetal!

Kdo je bil tu kriv?

Pred posebnim fašistovskim sodiščem pa je veljalo to pravilo: »Slovenec si in te obdolžujemo tega in tega zločina. Dokaži, da si nedolžen!«, namesto da bi sodniki dokazovali krivdo obtoženca, kot zahtevajo pravila zakona!

Praznik grozdja

Za praznik grozdja, ki se bo bajé vršil 20. t. m., so pod predsedstvom goriškega prefekta imenovali tozadevni odbor. V odboru ni niti enega predstavnika slovenskih kmetov ali slovenskih občin!

Tudi tu prezirajo Slovence!

Vpišite svoje otroke v slovenske vrtce, osnovne in srednje šole

Kmalu se bodo zopet odprla vrata vseh vrst šol in tudi otroških vrtcev!

Dolžnost vsakega Slovenca je, da svojega otroka vpiše v slovenski otroški vrtec, v slovensko osnovno šolo in v slovensko srednjo šolo! Le tu se bodo naši otroci počutili doma in vzgajali v pravem duhu mirnega sožitja, brez strahu potujčevanja. Le na slovenskih osnovnih in srednjih šolah se naši otroci naučijo hkrati slovenščine in italijanščine, medtem ko se na italijanskih slovenščina niti ne poučuje!

Spričevala slovenskih šol pa so popolnoma veljavna in služijo tudi za vstop v državno službo!

Drobne vesti iz Doberdoba

Končno je tudi za Doberdob gotovo, da bomo imeli poštni urad. Tako nam ne bo treba hoditi v Ronke! Želimo pa, da nam nastavijo poštnega uradnika, ki naj obvlada tudi slovenščino, da ne bo sitnosti, pritožb in neresnosti v občevanju s strankami. Dobro bi bilo, da bi že vnaprej županstvo ali kdo drugi stopil v stike s poštnim ravnateljstvom v tem oziru!

• • •

Pretekli petek, 4. t. m., so našli nekega vojaka, ki je prišel varovat mejo, ranjenega. Zgodilo se je okoli 9. ure zvečer. Takoj je bilo vse alarmirano, ker so bajé sumili, da so ga ranili kaki domačini. Orožniki so na Poljanih stopili v gostilno, ukazali zbrani mladini držati roke gor in jim stavili orožje na prsa!

Zadeva je zdaj umirjena in izgleda, da so ugotovili prave vzroke ranjenosti! Povedati pa le nočejo, kaj in kako!

Ljudstvo se seveda zaradi tega ravnanja z mladino zgraža in si želi zadoščenja! Saj nismo v kaki koloniji!

• • •

V ponedeljek 31. avgusta je šlo na dražbo vojno železje in drugi ostanki tega izvora na področju doberdobske občine. Zmagala je Maria Olivo iz Tržiča, in sicer za 550 tisoč lir. To pomeni, da vse, kar bo kdo izkopal od vojnega materiala, bo moral oddati le omenjeni Mariji Olivo.

• • •

V nedeljo 6. t. m. so kominformisti priredili v Doberdobu praznik »Dela« (njihovega glasila). Vse samo v italijanščini, kot da bi hoteli spremeniti vas v italijansko!

Zato pa niso imeli nobenega uspeha, ker so domačini stali proč od njih! Titse domače kominformiste, ki pomagajo potujčevati naše vas, pa prosimo, naj že enkrat spregledajo, kam jih furlanski kominformisti in slovenski kominformistični voditelji vodijo!

SOCIALNA VPRAŠANJA

Dvajset statev predicam

Mešana komisija, ki je bila imenovana, da prouči zadevo števila statev, ki naj jih vsaka delavka v ronških predilnicah vodi, se je izrekla za dvajset statev na delavko.

Zastopniki delavk se z izrekom niso zadovoljili in so napovedali, da se pritožijo na višji organizacijski forum!

S tem izrekom, ki ga bodo gospodarji prav gotovo izrabili, se utegne položaj v predilnicah precej spremeniti. Dvajset statev namesto šestnajstih, ki so jih do sedaj delavke vodile, bodo vplivale na produkcijo ali na zaposlitev?

Če ostane število delavk isto, se bo zvišala proizvodnja: če se bodo gospodarji zadovoljili z isto količino proizvodnje blaga, kot do sedaj, pa bodo začeli z odpustitvijo delavk, in se bo kriza brezposelnosti še bolj zaostrila!

Menimo, da bi se število delavk moralo ohraniti pri tem, kot je bilo do sedaj. In raje vreči na trg blago po nižjih cenah, da bo dostopno vsem slojem, ki ga bodo pokupili v veliki meri!

MATURA

Licejska in učiteljska matura se prične ta 21. septembra ob 8.30 in *ne 23. septembra*, kakor je bilo prvotno javljeno.

Zaton tristranske izjave

(Nadaljevanje s 1. strani)

1918 pomenila propad gospodarske edinosti Podonavja. In prav to gospodarsko razsulo Srednje Evrope, ki je nastalo zaradi izgube Trsta, je bilo zadnji povod za Hitlerjev imperializem in drugo svetovno vojno.

Na italijanski strani je bilo kaj lahkoverno in površno govora o etnični črti. »Daily Mail« je sprejel to misel in je 26. avgusta predlagal, naj bi poleg italijanskega zgradili še jugoslovanski Trst. Toda obala od Tržiča do Barkovelj je slovenska. Zakaj naj bi poleg jadranskega Gdanska-Trsta ne izgradili še jadranske Gdynije v obliki jugoslovansko-avstrijskega neitalijanskega pristanišča? To so posledice, do kakršnih vodi do skrajnosti napihnjen nacionalizem.

Vsa tržaška preteklost je polna sodelovanja raznih narodnih sestavin. Slovenci in Italijani, Hrvati in Nemci so sodelovali pri izgradnji tržaške blaginje, da ne omenjamo posebej še Grkov, Levantincev in Čehov. Trst je po svojem izročilu in po svoji notranji sestavi internacionalno mesto. Odtrgati ga iz tega posredniškega položaja, pomeni spodkopati mu osnove, na katerih to stožec Srednje Evrope sloni.

In slednjič, kako ne bi uvideli vse nevarnosti italijanskega dokazovanja o jamstvu italijanske ustave glede narodnih manjšin? Koliko so vredna ta jamstva, je pokazala že videmska pravda lansko leto. Slovenski župnik, don Anngelo Kračina, je moral požreti vse žalitve in natolcevanja Cesca Tomasellija v »Corrieru della Sera«, ker si je dovolil svojim slovenskim vernikom božji nauk tolmačiti v slovenskem jeziku. Podobne žalitve in podobne neosnovane obtožbe bi padale po nas vseh kot toča, če bi na nesrečo Evrope ti kraji pripadli Italiji.

Mandat za uvedbo suženjstva v Srednji Evropi, to je tisto, kar zahteva Italija od zahodnih sil. In če se te nočejo izneveriti svojim načelom, tega mandata ji ga ne morejo in ne bodo dale.

Na šolskem razpotju

I.

Mamica in otrok koračita danes nekam zelo slovesno po ulici. Korak in pogled razodevata, da je njuna pot važna. Misel je z vso resnostjo uperjena v čisto določeni cilj: šolskemu poslopju se bližata.

Vpis otroka v šolo je nadvse važen opravek. Koliko debat je bilo pred to odločilno potjo med možem in ženo, med otrokom in starši, med prijatelji in neprijatelji! V šolskem poslopju sta dva urada, dva voditelja, dvojni pouk: slovenski in italijanski. Ali pa sta v kraju dve različni poslopji z dvema različnima šolama - slovensko in italijansko. Tu se odpira otroku usodno razpotje: ali bo sledil naravnemu zakonu izobrazbe v materinem jeziku in postal polni ter popolni in normalni človek, izšolan po umu in srcu skladno s svojim prirodnim izvorom, izobražen nič manj v italijanščini kot v materini slovenščini, tako da si bo s svojim širokim razgledom in dvojezično sposobnostjo mogel na široki ploskvi utirati pot življenja in kruha; ali pa bo zašel v italijansko šolo in v njej pozabil še tisti skromni besednjak otroške govorice, postal slovenstvu tujec, ker ga ne bo poznal, v italijanskih očeh potuhnjenec, v slovenskih odpadnik, omejen v svojem znanju na en sam jezik, to je italijanski, in na tesno in zaplankano obzorje italijanstva, skratka: nepopolno in nenaravno ukrojeni lik duhovnega pohabljenca, ki ga Italijani nikdar ne bodo sprejeli za sebi enakovrednega (zaradi slovenskega izvora) in Slovenci nikoli za sebi zvestega. Naslednje razmišljanje naj bi pomagalo vsem »razpotnikom« k pravilni odločitvi.

Prijatelji so morda svetovali staršem slovenske šole, neprijatelji so si kakor kača v raju vse prizadeli, da bi otroka pridobili za izdajstvo, to je za vpis v italijanske razrede. Otrokovi mamici je morda med mučnimi preudarjanji zabrnela v ušesih slovenska popevka, ki bi jo otrok v slovenski šoli gojil; očetu so pred očmi morda lebdeli papirnati bankovci, ki jih bo pozneje otrok utegnil laglje zaslužiti z italijanskim izpričevalom. V marsikateri družini niti med materjo in očetom ni edinosti, kam bi otroka vpisali.

Mnogo se je že pisalo o narodni zavesti in kvarnih posledicah narodnega odpadništva. Italijanska šola bo slovenskega otroka odtrgala od slovenskega narodnega debla, toda nikdar mu ne bo mogla spremeniti slovenskih prednikov, slovenske krvi, slovenskega izvora, nikdar ga ne bo mogla tako precepiti na italijansko deblo, da bi se v italijanski narodni skupnosti počutil naravno domačega. Če se bo šolal samo v italijanščini, bo znanje slovenščine prisiljeno skopnelo, bo v njem usahnila vsaka sled slovenstva in bo svojemu narodu pravi tujec; na drugi strani pa bo na italijanstvo privezan le mehanično zaradi umetno, neprirodno pridobljenega jezika. Besedni zaklad slovenščine, kolikor je je znal pri šestem ali enajstem letu, se bo pod vplivom italijanske šole neverjetno hitro izsušil, v znanju italijanščine pa bo še v odrasli dobi zopet in zopet zasačil vrzeli. Iz vseh teh razlogov bo mladi odpadnik postal za vse življenje notranje razkljan človek, duševno nesrečen, ohlapen značaj, družbi neljub, staršem v pokoro. Če starši hočejo svojega otroka vzgojiti v značajnega in srečnega človeka, morajo slediti prirodnemu zakonu, ki veli, da vsaka cvetica uspeva pravilno le na sebi prikladni grudi, in da vsako nenaravno presajanje na drugačno zemljo in v drugačno podnebje izmaliči rastlino v bastardno pokveko.

Žal si nekateri starši te nevarnosti ne dajo dopovedati, ker jim lebdi pred očmi le vprašanje verjetnejšega ali bolj gotovega zaslužka. Tudi o tem se je že pisalo (glej članke »Kam bi ga dali« in druge v »Demokraciji«, avgust in september 1. 1950).

Še vedno je slišati tja in sem takole modrovanje: »Če bo hodil otrok v slovenske šole, ne bo dobil službe; če bo hodil v italijansko, mu kruha ne bo primanjkovalo.« Ali je to res? Do danes to ni res, jutri bo še manj res. Ali ne primanjkuje kruha dvema, trema milijonoma brezposelnih Italijanov? Koliko jim služijo njihova pristno italijanska izpričevala in celo italijanski izvor? V Trstu je sorazmerno enako, zdi se, da celo večje število brezposelnih med absolventi italijanskih šol kot med absolventi slovenskih, pa naj to velja za delavce z ljudskošolsko izobrazbo ali za diplomirance srednjih in visokih šol. Brezposelnosti in konkurence je toliko, da se službe in zaposlitve podeljujejo in pridobivajo samo p sposobnosti in vestnosti kandidata. Kdor je sposobnejši, vestnejši, zanesljivejši, se bo v življenju vedno dokopal na boljše mesto; manj sposoben, manj vesten bo ostal na rešetu, naj ima tako ali drugačno solo za seboj. Slovensko izpričevalo ne bo nikomur ovira za dosego zaposlitve, če je prosilec sposoben in vesten; italijansko izpričevalo ne bo nikomur priporočilo za službo, če je nesposoben ali nezanesljiv.

Utegne se sicer res zgoditi, da je kje kdaj kak Slovenec za mesec ali za leto odrinjen na korist italijanu ali pa Slovencu z italijanskim izpričevalom. Toda, če je ta Slovenec s slovenskimi šolami sposobnejši, vestnejši, primernejšega nastopa, marljivejši, morda tudi podjetnejši, bo tudi italijanski konkurent odletel in oni dobil primerno mesto, čeprav je prišel iz slovenske družine in iz slovenskih šol. Kolikor pa nanese, da je manj sposobni Italijan ali manj sposobni slovenski odpadnik ohranil glede zaposlitve res prednost nasproti absolventu slovenskih šol, v toliko je tudi res narobe, da še danes in že danes marsikatero zaposlitev more doseči samo Slovenec s slovenskim izpričevalom, kjer takega »dvojezičnika« potrebujejo in bi Italijana ali slovenskega odpadnika z njegovo slabo slovenščino sploh ne sprejeli.

To velja za danes. Za bodočnost pa smemo biti samo še večji optimisti, da se bo namreč marsikdo kesal, da se ni izšolal v slovenskih šolah. Toda o teh prognozah prihodnjič.

S. A. Z.

Kratko vprašanje

»Partizan z Opčin« se v »Delu« bridko pritožuje nad izredno uspelo jesensko prireditvijo SDZ na Opčinah. Res je neprijetno, da je bil krasen vrt nabito poln gostov, medtem ko je komunistični »Prosvetni dom« sameval. Nisem bil na prireditvi openskih titovcev, povedali pa so mi, da jo je počastil tudi prejšnji kominformistični občinski svetovalec mestne občine. Morda je prišel kot dopisnik »Dela«, prav pa bi bilo, da bi prišel tudi na prireditev SDZ, ker bi si potem ne belil glave, kaj je dr. Agneletto govoril. Vsekakor pa bi »partizana z Opčin« naprosil, da pove, ali je bil prejšnji kominformistični občinski svetovalec na titovski prireditvi na Opčinah ali ne. *Openc*

Izlet na Dunaj

Slovenska prosvetna matica v Trstu pripravlja za september štiridnevni izlet na Dunaj z avtobusom. Stroški prevoza in popolne oskrbe bodo predvidoma 12.000 lir.

Izlet bo zanimiv, ker bomo že med potjo imeli več postankov. Ogledali si bomo Dunaj in šli še na Kahlenberg, Leopoldsberg in v Grinzing. V zgornji ceni so zapopadeni vsi ti izleti in vstopnine, tako da udeleženci ne bodo imeli drugih izdatkov.

Kdor se namerava udeležiti tega izleta, naj se prijavi v upravi lista v ulici S. Anastasio 1-c, tel. 2-30-39, od 9. do 14. ure vsak dan ali pa na sedežu SDZ v ulici Machiavelli 22-II., tel. 62-75, od 9. do 12. ter od 16. do 18. ure.

Pohitite z vpisovanjem!

SPOMENIK

K članku »Spomenik«, ki smo ga v predzadnji številki ponatisnili iz londonskega »Klica Triglava«, smo prejeli naslednje pojasnilo, ki ga radi objavljamo.

»Hvalevredno je, da ste se tudi letos spomnili 10 tisoč slovenskih komunističnih žrtev, toda nikakor ni hvalevredno, da se glede tega potvarja zgodovina. Ko sem čital citirani članek, mi je bilo res žal, da ste zapisali trditve, ki v nobenem primeru ne drže.

1) Trditve, da ste v raznih emigrantskih časopisih brali enostranske zaključke in sodbe o tragediji slovenskega domobranstva. Pri tem se človek ne more ubraniti vtisa, da zagovarjate početje Angležev in njihove VI[II]. armade pri postopanju s slovenskimi domobranci.

2) Izgovarjate se na mednarodni sporazum, češ da je bilo neizogibno, da je do tega prišlo. Nadalje vidim, da verujete v izjavo generala Rupnika pred komunističnim sodiščem, da so slovensko domobranstvo predstavili Angležem kot nemško pomožno vojsko.

Ker sem živa priča umika slovenskega domobranstva iz domovine na Koroško ter tega, kako so jih Angleži izročili Titovim vojakom in kako so jih ti pobijali bližu *Podstenic* v Kočevskem Rogu, želim, da zvedo Slovenci v tujini resnico. Zato podajam naslednje pojasnilo:

3. maja 1945 je bilo vse slovensko domobranstvo, to je ono z Gorenjske, s Primorske in iz Ljubljanske pokrajine, ter nekaj četniških odredov, združeno in preimenovano v Slovensko narodno vojsko v okviru Jugoslovanske kraljeve armade, pod vrhovnim poveljstvom generala Mihajlovića. Istočasno je bila proglašena, prvič v zgodovini, »Zedinjena Slovenija« s Slovenskim narodnim odborom, kateremu je načeloval dr. Basaj. Po Rupnikovem odstopu je slovenski narodni odbor imenoval za vrhovnega poveljnika Slovenske narodne vojske generala Krenerja.

Ko se je začela tako formirana slovenska armada umikati proti Koroški, je Slovenski narodni odbor pohitel in se predstavil Angležem v Celovcu, pred prihodom armade, za to, kar je bil, in prav tako obvestil zaveznike o značaju umikajoče se Slovenske narodne vojske in beguncev ter zaprosil za njihovo zaščito in zatočišče, kar so Angleži tudi obljubili, da dajo.

Ko so Angleži v začetku junija izročili prvi transport srbskih prostovoljcev in četnikov jugoslovanskim partizanom, je po par dneh pobegnil neki Srb ter pribežal v naše taborišče pri Vetrinju, prav dan potem, ko so Angleži odposlali transport slovenskih domobrancev. V našem vojnem taborišču je takoj završalo, toda brž ko so Angleži izvedeli za prihod tega Srba, so ga hitro zaprli. Kmalu nato je prišlo do konference nižjih častnikov, kateri so pričeli dvomiti v izjave majorja Johnsona predvsem zato, ker so naši obveščevalci odkrili, da se v njegovem štabu pridno suka nekaj partizank. Na tej konferenci so se častniki uprli našemu generalnemu štabu ter izjavili, da ne gredo nikamor, dokler se ne razčisti, če je odposlani transport slovenskih domobrancev resnično prišel v Italijo.

Ko je naš generalni štab sporočil britanskemu poveljniku sklep nižjega častniškega zbora, kateremu je načeloval junak major Vuk Rupnik, je takoj prispel v taborišče imenovani major Johnson in dal častno besedo kot poveljnik mesta Celovca, da ima točna poročila, da je prvi transport prispel v Italijo, kjer se bo vključil v Jugoslovansko kraljevo armado. Pri svojem obisku je major Johnson vsakemu oficirju, navzočemu na konferenci, prisrčno stisnil roko. Ko smo mu omenili pobeglega Srba, je rekel, da so vse njegove trditve laž in da ga je Titova vojska nalašč poslala, da bi napravil med begunci nered in zmedo. Ob odhodu nam je še enkrat zagotovil, da gredo transporti v Italijo.

8. junija 1945 je odpotoval drugi transport slovenskih domobrancev, v katerem sem bil vključen tudi jaz in okrog 600 civilistov, večini žene in zaročenke častnikov, kajti major Johnson je priporočil, naj vzamejo častniki s sabo žene in zaročenke. Pred Pliberkom so nas raztovorili na nekem travniku, kjer so nas Angleži prvič resno zavarovali s strojnicami in tanki ter nam pobrali ure in denar ter druge dragocenosti. Čez 10 minut so nas na postaji Pliberk izročili Titovi vojski in mirno gledali, kako so ti začeli pretepati in mučiti nas vojake in civiliste.

Ko smo prišli do Celja, so v gozdu pri Teharjih pobili civiliste, ki so bili vrnjeni z nami. Pisca članka vprašam, ali so tudi ti spadali pod mednarodni sporazum.

Kasneje sem izvedel, da bi bili Angleži vrnili vse civiliste, ko bi zmanjkalo domobrancev. Saj so bili civilisti že razdeljeni po skupinah, pripravljeni na odhod, če ne bi bili posredovali pri feldmaršalu Alexandru dr. Miha Krek in drugi, ki so takrat bivali v Italiji in jih je o vsem obvestil dr. Meršol. Na to posredovanje se je feldmaršal Alexander - letalom pripeljal v Celovec in je po osebnem razgovoru z dr. Meršolom ustavil prisilno repatriacijo.

Ko sem bil ob množičnem pokolju v Kočevskem Rogu ranjen tudi sam in po čudežnem naključju ostal živ v okrilju nekega podvisa v jami, sem dva dni prisostvoval, kako so umirajoči junaki v zadnjih urah svojega trpljenja umirali z besedami »Jezus, Marija, mati«. Prisegel sem jim, če se mi posreči zbežati iz žrela smrti, da bom povsod, kjer koli bom hodil, oznanjeval svobodnemu svetu resnico o njihovi smrti. In resnica je, da so takrat pobili preko deset tisoč slovenskih mož in fantov ter da so za njihovo usodo prav toliko krivi Angleži, ki so jih izročili, kot Titovi partizani, ki so jih pobili.

Vem, da resnica boli, toda je potrebna.

S spoštovanjem,

ZMAGO (živa priča iz brezna smrti)«

Ali si že poravnal naročnino?

BAZOVIŠKI JUNAKI

(Nadaljevanje prejšnje številke)

28. avgusta je tržaški kvestor izdal stroge ukrepe: za ohranitev javnega reda, za zavarovanje članov Posebnega sodišča za zaščito države in za stražo pred sodiščem. Ker se boji novih atentatov, se je sporazumel s kvestorji sosednih pokrajin za povečanje nadzorstva nad tujci v obmejnih krajih. Pozval je celo vse italijanske kvesture, naj strože nadzirajo tujce.

29. avgusta je prefekt odpotoval v Rim po navodila. V notranjem ministrstvu mu niso prikrivali svoje zaskrbljenosti. Obveščeni so bili, da vlada v Trstu nemir, da že krožijo govorice o vnaprej določenih usmrtitvah dveh obtožencev in o slovenskih povračilnih ukrepih.

Na pošti so najstrože cenzurirali vse brzojave. Italijanska cenzura je spretno prestregala celo vse brzojave po neposredni zvezi Beograd - Pariz in Beograd - London.

31. avgusta je italijanski konzul v Ljubljani prejel grozilno pismo nekega tajnega združenja, ki je grozilo z naslednjimi povračilnimi ukrepi: ubili bodo enega fašista za vsakega obsojenca na tržaškem procesu, za vsakega na smrt obsojenega Slovenca pa bodo ubili tri fašiste.

Proces

Razpravo proti Bidovcu in njegovim tovarišem so začeli v ponedeljek 1. septembra 1930. Sam Mussolini je do podrobnosti pripravil ves njegov potek. Mussolini je tudi pozval tržaškega prefekta, naj priskrbi manj obremenjenim obtožencem najboljše tržaške odvetnike za njihovo obrambo.

Vso propagando v zvezi s procesom je po Mussolinijevih navodilih vodil načelnik tiskovnega urada vladnega predsedstva, Lando Ferretti. Ta je prispel v Trst 3. septembra zjutraj; prisostvoval je vsemu procesu in tudi izvršitvi smrtne obsodbe nad Bidovcem, Milošem, Marušičem in Valentinčem. Ferretti je sestavljal vsa uradna poročila agencije »Stefani« o poteku procesa. Tisku so pa ukazali, naj ne poroča o Ferrettijevi prisotnosti v Trstu.

Tržaški tisk je dal velik poudarek procesu proti našim mladincem. »Piccolo« in »Piccolo della Sera« sta povečala število strani, »Ultime Notizie« pa so izhajale dva- in celo trikrat vsak večer do konca obravnave. Tudi ostali italijanski tisk ni zaostajal za tržaškim.

Mussolini je zahteval, naj mu vsak dan sproti brzojavno poročajo o procesu. V prvem brzojavu z datumom 1. septembra je tržaški prefekt poročal Mussoliniju, da se razprave udeležuje številno občinstvo in mnogo zastopnikov tržaškega konzularnega zbora, nato pravi dobesedno: »Veliko ganjenost je povzročil med občinstvom prihod v sodno dvorano treh preživelih pri atentatu na »Popolo di Trieste«, od katerih je bil Missori na nosilnicah, Apollonio pa je še šepal.... Odveč je poudariti, da ima mesto normalen videz in da ni nikjer vidno opaziti varnostnih sil....«

Dva dni kasneje sporoča prefekt Mussoliniju: »Obtoženci so potrdili izjave, ki so jih dali med preiskavo, in v celoti izpovedali pripisane jim zločine.«

Kakor je znano, je bilo pred Posebnim sodiščem za zaščito države, ki se je za to priliko preselilo iz Rima v Trst, osemnajst naših najboljših mladeničev. Državni tožilec je za pet obtožencev zahteval smrtno kazen, za ostale pa skupno 130 let ječe. Dva obtoženca je oprostil vsake krivde. Sodišče je pa obsodilo na smrt štiri obtožence, ostale pa obsodilo na 147 let ječe. Obtoženec, ki so mu spremenili smrtno kazen, je dobil 30 let ječe.

Dogodki med in po procesu

1. septembra, na dan začetka procesa, je sirena idrijskega rudnika začela nenadoma tuliti. Uslužbenec, dodeljen delovanju sirene, katerega so zaradi tega zaprli, se zagovarja, da gre za okvaro naprave. Tajništvo fašistične stranke pa je prepričano, da gre za politično demonstracijo, in to tudi poroča glavnemu tajništvu v Rim.

2. septembra, okrog 11. ure, je prišlo do oboroženega spopada v Cerovici pri Postojni med fašisti in skupino orjunašev, ki so se hoteli vrniti tajno v Jugoslavijo. Pri tem sta padla en orjunaš in en fašist. En fašist pa je bil ranjen. Dogodek je imel velik odmev v Trstu. Fašisti so hoteli prirediti demonstracije proti jugoslovanskemu konzulatu, vodilni krogi pa so jim to odsvetovali.

3. septembra, ob zori, je našla policija vzdolž ceste na Greti letake v slovenskem in italijanskem jeziku, ki so vzpodbujali delavce, naj priredijo demonstracije proti fašističnemu Posebnemu sodišču za zaščito države.

Zaradi vsega tega so oblastva pomnožila varnostne ukrepe.

Od 6. do 8. septembra so vsi podeželski telefonski in brzojavni uradi poslovali neprekinjeno.

Od 5. do 11. septembra je vojaška posadka v Postojni, St. Petru na Krasu, v Bazovici in na Proseku v pripravnem stanju na razpolago političnim oblastvom za varnostno službo. Vojakom so v teh dneh prepovedali vsako posamično kretanje. Na Krasu vlada pravo obsedno stanje.

Izvršitev obsodbe

Podrobnosti za izvršitev smrtne obsodbe so pripravljali že pred proglasitvijo sodbe.

5. septembra, ob 22.30, ko so se člani Posebnega sodišča še posvetovali o vsebini sodbe, so odpoklicali bataljon miličnikov, ki je stražil sodišče, in ga poslali nazaj v vojašnico. Tu so miličnikom ukazali, naj bodo pripravljeni za odhod na morišče, če bo Posebno sodišče izreklo smrtne obsodbe, ki jih je predlagal državni tožilec.

Po proglasitvi obsodbe so obsojence odpeljali v koronejski zapor. Bidovec, Marušič, Valentič in Miloš so podpisali prošnjo za pomilostitev, ki jo pa pristojna oblastva niso hotela poslati v pretres kralju Viktorju Emanuelu III.

Bazoviški junaki so vso noč prebdeli. 6. septembra ob 3. zjutraj so se spravili z Bogom. Ob 4.20 so jih z jetniškim avtomobilom odpeljali iz zaporov na bazoviško strelišče. Sem so prispeli ob 5. uri. Zanimivo je dejstvo, da miličnikov, ki bi jih morali usmrtiti, še ni bilo na mestu! Ti so prišli za svojimi žrtvami nekaj po 5. uri.

Bataljon miličnikov je prikorakal na morišče z vsemi varnostnimi merami. Čez nekaj časa se je postavil v kvadrat, odprtim proti zidu, ob katerega so postavili štiri stole. Vse te priprave so trajale nič manj kot tri četrt ure! Jetniški avtomobil je nekaj časa čakal okrog sto metrov daleč. Ko so obsojence pripeljali na morišče, je stopil na sredo kvadrata konzul milice Diamanti (ki uživa zdaj svoj »zasluženi« pokoj med nami v Trstu!) in na ves glas prečital smrtno obsodbo. Podrobnosti o vsem tem nam daje sam Lando Ferretti, ki je dogodkom prisostvoval. Ferretti je celo navedel, da so štiri bazoviške junake usmrtili točno ob 5.43, da so njihova trupla takoj dali v rakve in jih odpeljali na tržaško pokopališče. Ob 5.51 se je tudi bataljon miličnikov že vračal v mesto.

Marsikateremu je padlo v oči, da so se fašisti skoraj tri četrt ure pripravljali ob navzočnosti njihovih žrtev na izvršitev smrtne obsodbe, in da so jo z morišča odkurili v samih osmih minutah po njeni izvršitvi!

Ker je jugoslovanski tisk poročal, da so bazoviški junaki, ki so jih z verigami privezali na stole, odklonili, da bi jim zavezali oči, da so vzklikali svoji domovini in da so se junaško vedli, kar je povzročilo občudovanje med vsemi navzočimi, so hotela italijanska oblastva to resnico prikriti in so o tem poročala takole:

»Jetnike smo drugega za drugim privezali na stole ne s težkimi verigami, ampak z vrvicami, ki jih je predtem kupilo poveljstvo milice (ali je v tem razlog tričetrturnega čakanja na morišču?, op. pisca).... Štirje obsojenci so dejansko odklonili, da bi jim zavezali oči, toda to so storili brez oholosti.... Obsojenci niso vzklikali svoji domovini: eden med njimi je samo izgovoril s tankim glasom naslednji stavek, katerega je slišalo le malo ljudi, ki so stali v njegovi bližini: „Fantje, zakličimo Živela Jugoslavija!" („Ragazzi, gridiamo Viva la Jugoslavia!"), nakar so mu drugi prav tako s tankim glasom odgovorili „Živio".« (Ta „Živio" je v tem italijanskem uradnem sporočilu napisan v slovenščini, čeprav brez strešice!)

To poročilo nam samo potrjuje pravilnost poročanja jugoslovanskega tiska o junaški smrti Bidovca, Miloša, Valentiča in Marušiča! Smrti in krvnikom so hoteli zreti v obraz, ker so se zavedali, da padejo kot žrtve nasilja. V tem usodnem trenutku je bila njihova zadnja misel posvečena domovini - Jugoslaviji. Njihovo ljubezen do nje ni bila kričava, zato ni bilo kričavo in oholo njihovo nastopanje pred smrtjo, ampak dostojanstveno in junaško, kot se mučenikom za veliko stvar narodnega osvobojenja spodobi.

* * *

Letos obhajamo 23. obletnico bazoviških dogodkov sredi splošnega zanimanja svetovne javnosti za tržaško vprašanje. To vprašanje je prvič po prvi svetovni vojni spet privrelo na dan 6. septembra 1930 z vso silo, ki jo je črpalo iz prestreljenih src naših štirih bazoviških junakov. Liki Marušiča, Miloša, Valentiča in Bidovca so nato z Gortanovim vedno lebdeli pred očmi vseh brezštevilnih borcev za našo svobodo. Njihovi liki so bili vzor vsemu našemu narodu v težki borbi za vstajenje iz brezna, v katerega ga je pahnil fašistični nasilnik.

Zato se bodo ob 25. letnici bazoviške žaloigre vsi Slovenci, prav posebno pa še tržaški Slovenci, oddolžili spominu njihovih štirih vzornikov in mučenikov s postavitvijo spomenika - mavzoleja, ki bo dostojen njihove velike žrtve!

J. J.

ADENAUERJEVA ZMAGA je zmaga evropeizma

(Nadaljevanje s 1. strani)

Rekli smo, da spadata De Gasperi in Adenauer med ustanovitelje evropskega zedinjevalnega gibanja. Toda kakšna razlika med njunim nastopanjem in njunimi evropskimi načeli! De Gasperi je v svojem evropeizmu zrl samo sredstvo za dosego italijanskih imperialističnih namenov glede Trsta, Slovenskega Primorja in drugega jugoslovanskega ozemlja. Adenauer pa si je vlogo zahodne nemške vlade v evropski skupnosti zamislil kot sredstvo za dosego nemškega zedinjenja, nemške vključitve v zahodno obrambno skupnost in možnosti nemškega posredovanja med Zahodom in Vzhodom v službi svetovnega miru. O tem je sestavil podroben načrt, ki ga je dostavil pretekli mesec ameriškemu zunanjemu ministru Dullesu kot predsedniku zadnje washingtonske konference treh zahodnih zunanjih ministrov. Sodijo, da bodo o tem Adenauerjevem načrtu razpravljali tudi na predvideni konferenci v Luganu.

Te velike Adenauerjeve zmage kot pogoja za nov zalet evropeistične misli se mi v Trstu lahko samo veselimo, ker se zavedamo, da je naše vprašanje eno najvažnejših evropskih zadev, ki jo je moči rešiti samo v širšem evropskem okviru izven jugoslovansko-italijanskega spornega območja.

Adenauerjeva zmaga je silovito okrepila evropsko politično in vojaško celovitost. Ta zmaga je najpomembnejši dogodek po smrti Stalina in s to zmago bo svobodna Evropa z večjo smelostjo in z najboljšimi izgledi našla zopet sama sebe. Brez dvoma pa pomeni ta zmaga ne samo odločno odklonitev komunizma, pač pa postavlja učinkovitejše politične in vojaške sile v vodstvo nove Evrope. Prav zato so upravičeno sprejeli komunisti v Zahodni Evropi ta tretji zaporedni udarec — Perzija, Maroko, Zahodna Nemčija — z občutki odločilnega poraza za svetovni komunizem, ki je s Stalinovo smrtjo treščil ob strop in se pogreza v počasno, zato pa sigurno pozabo.

Turisti v Sloveniji

Po uradnih podatkih je letos od januarja do konca julija obiskalo Slovenijo nad 22 tisoč inozemskih turistov. Največ jih je bilo iz Zahodne Nemčije, Avstrije, Francije, Belgije, Holandske in Švedske.

Obiskali so predvsem Ljubljano in Bled, nekateri so šli tudi v alpske predele in slovensko Istro.

VESTI s TRŽAŠKEGA

MNOGO HRUPA ZA NIČ

Kapitolinske gosi so s svojim gaganjem rešile Rim pred Kelti. To se je zgodilo nekako pred dva tisoč štiri sto leti. Danes pa kaže, da bodo tržaške kapitolinske gosi s svojim gaganjem zrušile rimsko vlado.

V svojem odgovoru na tri interpelacije o Trstu je izjavil italijanski ministrski predsednik Pella, da je zanj — enako kot je bilo za De Gasperija — tristranska izjava od 20. marca 1948 še vedno veljavna. Nasproti jugoslovanskemu sklicevanju na Mirovno pogodbo to ni moglo pomeniti drugega kot njeno svečano odpoved. Jugoslaviji so očitali, da stremi za priključitvijo cone B. Zdaj je pa prav z jugoslovanske strani prišla ponudba, da bi pričeli pogajanja, ki bi imela za cilj ostvaritev STO-ja. Obe stališči bi se na ta način v najpopolnejši meri pojasnili. In mi bi se, seveda ne brez žrtev, primaknili bliže rešitvi, ki bi pomenila konec negotovosti ,ki v enaki meri bremeni Italijo kot Jugoslavijo.

Vendar se je možnost tega zbližanja po želji tukajšnjih nacionalistov morala odstraniti. Pelli so vnaprej hoteli zapreti vsako pot, ki bi mogla dovesti do sporazuma.

Zato je bil po eni strani postavljen pred potrebo, da se skrije za tristransko izjavo. Iz tega se je rodila potreba istih krogov, da vznemirijo italijansko javno mišljenje zaradi določenih Titovih namer.

Nič čudnega torej, če je tudi jugoslovansko stališče dobilo izraz večje ostrine. Govor, ki ga je Bebler imel v Idriji, »v onem mestu, ki ga je Jugoslavija dobila z vojno in je tako postala druga po proizvodnji živega srebra v Evropi« (kot da bi Idrija ne bila čisto slovensko mesto), je jasno pokazal, da more italijansko nepomirljivo stališče imeti posledic na zadržanje Jugoslavije.

Italija je podpisala pogodbo, ki je italijanskemu življu zavarovala v coni B dokaj povoljne položaje. Zahteva po izpolnitvi Mirovne pogodbe bi pomenila potemtakem najboljši pogoj za rešitev cone B. Pri tem bi se Italija mogla sklicevati na človečanske in narodne pravice. Odločno in jasno stališče bi bilo neposredno vplivalo na glasovalce, italijanska zunanja politika bi pa pridobila na jasnosti in določnosti. K temu naj dodamo še, da je mnogo laže sklicevati se na izjavo 20. marca, kot jo pa izvajati. Izkušnja uči, da je težko priti do sklenitve mirovnih pogodb, kaj šele doseči njihove spremembe!

Medtem pa bredemo po močvirju pravne neizvestnosti, kajti kam naj uvrstimo s pravnega gledišča izjavo 20. marca?

Če gre za zahodno obvezo, kakor bi hoteli Italijani, nastane vprašanje, da-li take obveze morejo veljati za vso bodočnost. Saj tudi pri samih meddržavnih pogodbah velja načelo, da je njihova pravna veljavnost pogojena z nadaljnjim trajanjem pogojev, pod katerimi so nastale. Razen tega pa tudi izjava 20. marca velja le pod pogojem, da tudi z italijanske strani nasproti nam pokažejo določeno naklonjenost. Vendar pa — izvzemši nekaj povsem brezplačnih žalitev italijanskega tiska — Italijani doslej niso pokazali najmanjše težnje, da bi do naših najosnovnejših zahtev pokazali tudi najmanjše razumevanje. Kajti tudi Italijani ne morejo trditi, da bi jih tristranska izjava od 20. marca pooblaščevala, da neomejeno in neovirano gazijo po naših pravicah, da bi razlaščevali našo narodno posest, da bi našim ljudem odrekali politične pravice, da nam ne dovolijo enega samega denarnega zavoda in da skratka smatrajo Trst pod Italijo za svojo plantažo, nas pa za sužnje na tej plantaži.

Takega pojmovanja izjave 20. marca nikakor ni mogoče spraviti v sklad z njenim duhom, ki bi naj pomenil nekako zmagoslavje samoodločitve. Tri podpisnice te izjave so izhajale s stališča, da želi ljudstvo tega področja Italijo. Toda to stališče na volitvah l. 1949 in l. 1952 ni dobilo potrdila. Če torej sami Italijani ne kažejo pripravljenosti, da bi tej izjavi dali širšega pomena, tudi od drugih ne morejo pričakovati, da bi se držali izjave od 20. marca!

Če pa se je izkazalo, da je ta izjava neizvedljiva, čemu še zaostrevati položaj in tukajšnje nesrečno ljudstvo obsojati na negotovost, ki na koncu koncev, hočeš nočeš, mora zadeti prav Italijo samo?

Poti, ki naj pripeljejo do uvidevnosti, niso vedno enostavne. Čim kasneje pa se bodo podali nanjo, tem teže bodo popravili tisto, kar so s trdoglavostjo pokvarili.

Zastav pa vedno manj

8. septembra so v Trstu spet po ukazu zaplapolale italijanske zastave. Trezni opazovalci sodijo, da je teh zastav bilo manj kakor zadnjič, ko so jih morali v Trst priseljeni Italijani prav tako po nalogu »Lege Nazionale« izobesiti, da bi z njimi dokazali svetu »italijanstvo« našega mesta.

Ne vemo, če so tokrat visele italijanske zastave raz oken v proslavo desete obletnice padca fašizma ali pa v protest zaradi Titovega govora na Okroglici. Prva domneva je neverjetna, ker so naši iredentisti v glavnem sami fašisti, ki prav gotovo ne bodo proslavljali padca svojega režima. Vendar je izobešanje zastav kot protest na Okroglico na obletnico 8. septembra kaj klavrn podvig za branitelje »italijanstva« Trsta.

Ne moremo pa zares razumeti, kako je mogel britanski upravnik naše pošte dovoliti, da so njegovi prenapeti priseljeni uradniki prišli do tega, da so raz poštnega poslopja razobesili dve ogromni italijanski zastavi. Isto velja za stavbo železniške uprave, kjer so prav taki privadranci na ta način napravili novo junaško protestno dejanje. V obeh primerih gre za državno poslopje, raz katerega smejo viseti samo tržaška, britanska in ameriška zastava.

Pa ja ne, da so hoteli s tem nadoknaditi število izostalih zastav na zasebnih poslopjih!

Vsekakor drži to: Bartoli je mobiliziral tržaška okna za praznik laške kapitulacije in je pri tem doživel prav iste uspehe, kakor Badoglio pred 10. leti z mobilizacijo italijanskih kobeligerantov.

V Trstu so našteli okrog 195.000 frontalnih oken in od teh se je Bartoliju odzvalo 3.918, to je polna dva odstotka.

Mislimo, da bo v bodoče Bartoli podobne mobilizacije opustil.

Demantna poroka

V sredo 2. septembra sta praznovala gospa Jožefa in gospod Anton Piščanc, s Piščancev pri Trstu, svojo demantno poroko.

Jubilantoma, ki sta še čila in zdrava, iskreno čestitamo!

Odgovorni urednik: dr. Janko Jež
Tiska: tiskarna »Adria«, d. d. v Trstu

Seja Glavnega odbora SDZ

IV. redna seja SDZ bo 13. sept. t. l. ob 9.30 v ul. Machiavelli 22-II s sledeči mdnevnim redom:

poročilo perdsednika,
poročilo tajnika,
slučajnosti.

Ker je seja važna, naj se je udeležijo vsi odborniki. *Tajništvo*

ZOBOZDRAVNIK
Dr. STANISLAV PAVLICA
sprejema od 9 - 12 in od 17 - 19
TRST, VIA COMMERCIALE 10-II., TEL. 31-813

Mizarji kmetovalci podjetniki!
Deske smrekove, macesnove in trdih lesov, trame in parkete nudi najugodneje
TEL. 90441 CALEA TRST Viale Sonnino, 2 4

DARILNE PAKETE za Jugoslavijo in druge kraje
pošilja domača tvrdka
„ALASKA" Import-Export
TRST - Ulica S. Lazzaro 13-I. - Tel. št. 56-58
Pošiljajo se živila, tehnični predmeti, in zdravila
Obrnite se na nas osebno ali pismeno

Potne liste in vizume
ter uradne listine, anagrafske izvlečke, prevode v in iz tujih jezikov, overovljenje uradnih aktov, Izpolnjevanje prošenj za potovanje v FLRJ in izročanje Delegaciji v rešitev.
Vse v najkrajšem času in za nizek honorar
Agencija Celeritas
TRST, ul. Machiavelli 13, tel. 31-404

Damske letne obleke
za vse okuse po nizkih cenah
Krila elegantna-zadnja moda 1900-2800
Obleke iz „Everglaze" blaga lir 2900-5000 3000 lir
Magazzini del Corso
TRST - CORSO 1, GALLERIA PROTTI

DARILNE PAKETE
ZA JUGOSLAVIJO
živila, tehnične predmete (šivalne stroje, radijske aparate, kolesa, štedilnike itd.; harmonike, tekstilno blago itd.), razpošilja najhitreje in najbolj zanesljivo
INTEREXPORT-TRST
BREDA RUS-MIKULETIČ & MILAN BJELICA-ŽIVKOVIČ
Obrnite se osebno ali pismeno na naš naslov in zahtevajte neobvezne ponudbe:
URAD - Riva Grumola 6.I., tel. 29-302 - P. O. Box 1218
Skladišče: Punto Franco Vecchio mag. 2.III., tel. 7232
Pošiljamo samo kakovostno prvovrstno blago po nizkih cenah in jamčimo za vsako pošiljko

Vsakovrstno pohištvo: SPALNICE - JEDILNICE - KUHINJE ITD. — PO NAROČILU IZVRSI VSAKO DELO — POROSTVO ZA DOBER NAKUP — TOVARNIŠKE CENE — DELO SOLIDNO — DOMAČA TVRDKA
Tovarna pohištva Tel. 32
PRINČIČ
KRMIN
Cormons - prov. Gorizia

DRUŽINSKI DAVEK

Zakon o družinskem davku se prične izvajati na Ozemlju tržaške in miljske občine s 1. januarjem 1954. Z uvedbo družinskega davka odpade davek na najemnine, davek na glasovirje in davek na hišne pomočnice.

Družinskemu davku je podvržen dohodek v občini bivajočih družinskih glavarjev, kateremu se prišteje in skupno obdavči kot celota tudi dogodek ostalih članov družine, ki žive skupno z družinskim glavarjem.

Od skupnega kosmatega dohodka, ki ga nekdo ima s svojimi družinskimi člani, se odbije tako imenovani »eksistenčni minimum«, ki je bil določen za naše Ozemlje žalibog samo na 225.000 lir za družino. Po odbitku tega zneska se odšteje še za vsako osebo, ki živi na breme družinskega glavarja, njega vštevši, 50.000 lir; za družino, obstoječo od očeta, matere in dveh nepreskrbljenih nedoletnih otrok znaša ta odbitek 200.000 lir, tako da s prvim odbitkom od 225 tisoč se odbije od kosmatega dohodka 425.000. Kar ostane čistega dohodka, se obdavči po lestvici, tako da znaša davek do zneska 200.000 lir čistega dohodka 2.40 odstotkov, in se progresivno veča ter doseže pri čistem dohodku od 12.000.000, 14.40 odstotkov. Tu konča progresivnost družinskega davka, kajti kdor ima n. pr. 50 milijonov čistih dohodkov, plača tudi samo 14.40 odst. davka, kar ne odgovarja sodobnim zahtevam socialne pravičnosti.

Poleg gornjih odbitkov uživajo uradniki in delavci še daljnje odbitke, in sicer:

10 odst. odbitka na kosmati dohodek, toda ne preko 80.000 lir;

50 odst. od čistega dohodka.

Delavci imajo še odbitek 20 odst. za brezposelnost.

Praktični primer naj služi v pojasnilo:

DELAVEC s kosmatim dohodkom letnih . .	700.000 lir
20 odstot. odbitek za brezposelnost . . .	140.000 »
	560.000 lir
eksistenčni minimum	225.000 »
	335.000 lir
na breme so n. pr. 3 osebe	150.000 »
	185.000 lir
odbitek 50 odstot. kot delojemalec	92.500 »
	92.500 lir
odbitek 10 odstot. od kosmatega dohodka .	70.000 »
čisti davku podvrženi dohodek	22.500 lir

se obdavči z 2.40 odstot., tako da znaša davek *540 lir* na leto.

Pri URADNIKU s kosmatim dohodkom letnih	1.000.000 lir
stalni odbitek . . .	225.000 »
	775.000 lir
odbitek za 3 osebe na breme	150.000 «
	625.000 lir
odbitek 50 odstot. . .	312.500 »
	312.500 lir
odbitek 10 odstot. od kosmatega dohodka .	80.000 »
davku podvrženi znesek znaša	232.500 lir

po 2.52 odstot., dá letni davek od *5859 lir*.

Če gre za mešan dohodek, od dela in iz drugih virov, se odbije še poleg 225.000 lir ter 50.000 lir za vsakega družinskega člana na breme še 30 odstot. od mešanega dohodka in 10 odstot. od dohodka za delo.

Občini Trst in Milje sta razposlali pole za napoved davka, ki morajo biti izročene obč. uradu ali podružnicam (delegacijam), kjer te obstojajo, *najkasneje do 20. septembra t. l.*

Polo mora izpolniti vsak družinski glavar ali njegov namestnik, ne glede na to, ali so njegovi dohodki prosti družinskega davka ali ne. Naznaniti dohodke od 1. septembra 1952 do 31. avgusta 1953.

Na prvi strani pole je treba navest osebne podatke družinskega očeta in družinskih članov. Pod opombo se navedejo nesreče in nezgode, ki so družino v tem letu zadele, in tudi kako družina živi, če je kdo v družini bolan ali pohabljen.

Na drugi strani, pod št. 1, se navedejo dohodki hiš in zemljišč. Pri naših kmetih so hiše kmečke in brez dohodkov. Le od hiš, ki so dane v najem, je treba prijaviti dohodek.

Za podlago dohodka nepremičnin se vzame prijavo za državni davek, ki je znan pod imenom »Vanoni«. Kdor nima podatkov o površini in o katastralnem dohodku zemljišč, naj si jih takoj preskrbi na Katastralnem uradu v Trstu. Navesti je treba nepremičnine, ki jih ima tudi žena ali kak drug član družine. Katastralni dohodek zemljišč se pomnoži 36 odnosno 48-krat.

Pod št. 2 so dohodki od naloženega denarja, vrednostnih papirjev, akcij (delnic).

Pod št. 3 spadajo dohodki od obrti, trgovine in industrije. Tu je treba navesti, koliko znaša državnemu davku na premično vrednost (»Ricchezza mobile«) podvrženi znesek, ki ga dobite v davčnih izkazih (»Cartelle«).

Na tretji strani, pod št. 4, so dohodki svobodnih poklicev, pod št. 5 pa dohodki od delojemalcev in penzionirancev. Pod točko 6 se vpišejo vsi drugi dohodki, kot dobitki in izredni dohodki.

Na koncu tretje strani se odštejejo vsi davki, ki jih plačuje družinski glavar in ostali člani družine iz zavarovalnine na življenje.

Občina ima pravico, po svojih organih, kontrolirati napovedi, je pa želeti, da bi bila ta kontrola, zlasti kar se tiče življenjske ravni družin, v mejah, da se ne dotika svoboda osebe in ne žali dostojnost davkoplačevalcev.

J. A.

DAROVI: Gospod Janez Mencinger iz Avstralije daruje 18 šilingov Slovenski demokratski zvezi v Trstu. — Prav lepa hvala.

VODSTVO SDZ ZA STO vabi člane in šomišljenike na

POLITIČNI SESTANEK

ki bo v Zveznih prostorih v Machiavellijevi ulici 22-II *v nedeljo, 13. sept. ob 10.30.* Na sporedu je razpravljanje o sedanjem mednarodnem položaju in o sporu med Jugoslavijo in Italijo glede Trsta.

Še o komunističnih krošnjarjih

Naš dopis iz Doline o krošnjarskih posnemanjih fašističnih agentov, s katerimi obnavljajo komunisti dediščino in metode fašističnih trobil, je zadel v živo. »Mesec komunističnega tiska«, ki ga kot tipični trapolerji spet potvarjajo v »mesec demokratičnega tiska«, ker jih je pravega imena sram, je postal pravi mesec pasjih dni. Kljub popolni mobilizaciji rdečih Maričk in pokornih petobrusnikov komunistična krama ne gre in ne gre v denar. Hudobni jeziki govorijo, da si uboga komunistična prodajna para pomaga približno tako, kakor to delajo kmetje pod komunistično strahovlado, ki za drag denar kupujejo pšenico, da z njo nasitijo komunistične malhe, ker pač nebo ni rodilo toliko, kolikor so mu ukazali komunistični zapovedovalci. Tudi komunistična prodajna para kuri štedilnike s komunističnim tiskom, odrajta pa »izkupičke iz lastnega žepa«. Tudi zastonj so oddali precej robe. F. B. je v »Delu« že dvignil valptov bič in grozi petobrusnikom: »Vsa partija je odgovorna za svoje časopisje in njegovo širjenje, torej tudi vaška celica.« Kaj bo, če zleze celica v konkurz???

ŠOLSKE VESTI

Vpisovanje in popravni izpiti na osnovnih šolah bodo od 16. do 30. septembra.

Pri vpisu v I. razred izročijo starši učitelju otrokov *rojstni list* in *potrdilo o cepljenju proti kozam*, ki ga izda zdravstveni urad občine.

Otroci so šoloobvezni od dopolnjenega šestega do 14. leta.

1. oktobra bo svečana otvoritev šolskega leta s sv. mašo. 2. oktobra se bo začel reden pouk.

Vsa potrebna pojasnila dobijo starši na oglasni deski na šoli ali pri ravnatelju dotičnega okrožja.

Glasbena šola SPM

Vpisovanje gojencev lanskih in novih bo od 1. do 15. septembra t. l. dnevno od 9. do 12. dopoldne na sedežu v ul. Machiavelli 22-II.

Dne 15. sept. prične reden pouk. Poučuje se vse instrumente in predmete kot lansko leto. Vsa tozadevna pojasnila daje šolsko vodstvo.

Darilne pakete po vsej Evropi
dostavlja TVRDKA
Najhitrejša in najsolidnejša postrežba! Jamčimo za sigurno dostavo vsake pošiljke
CITRUS
IMPORT & EXPORT
Lastnik: Aleksander Goljevšček
TRST - Ul. Torrebianca 27 - Telefon 24-467 - P.O.B. 522